

คุณธรรมของผู้นำตามหลักพุทธธรรม*

THE MORALITY OF A LEADER ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES

ภูริทัต บริบูรณ์

Phuritat Boriboon

สำนักนายกรัฐมนตรี

Prime Minister's Office, Thailand

โชคชัย ศรีรักษา

Chokchai Sriruksa

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1

Lopburi Primary Educational Service Area Office 1, Thailand

E-mail: Phuritat7899@gmail.com

บทคัดย่อ

คุณธรรมของผู้นำท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม พบว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำพาผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จในชีวิตตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้ผู้อื่นได้ประพฤติตามไม่ว่าผู้นำจะเกิดในชนชั้นวรรณะใด มีสถานภาพเช่นใด มีอาชีพใด จะดำรงเป็นผู้นำโดยตำแหน่งหรือไม่ก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ผู้นำได้แสดงออกให้เห็นก็คือคุณธรรมที่เห็นเด่นชัดเป็นที่ยอมรับและสามารถนำพาผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จได้ทั้งทางโลกและทางธรรม ในด้านต่างๆ มาแสดงหรือถ่ายทอดออกมาให้แก่เหล่าหมู่ญาติตลอดจนถวายพระราชทาน เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย ฆราวาสธรรม คือ คุณธรรมสำหรับผู้ครองเรือน เช่น การประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของสามีภรรยาที่มีต่อกัน ราชวสดีธรรม คือ คุณธรรมสำหรับข้าราชการที่จะประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและเป็นหลักยึดถือในการปฏิบัติหน้าที่ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ผู้นำได้กล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและญาติมิตรผู้ซึ่งจะรับราชการต่อไป สาธุนรธรรม คือคุณธรรมอันดีสำหรับบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติต่อกัน อาทิ บุคคลใดได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ไม่ว่าจะผ่านทางกาย ทางวาจา บุคคลไม่พึงคิดร้ายต่อบุคคลผู้ให้การต้อนรับ เป็นต้น ฉะนั้น คุณค่าคุณธรรมของผู้นำในหลักพุทธธรรมนั้น จะเห็นได้ว่าจะต้องมีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดีและดำรงตนอยู่ใน

* Received 15 June 2022; Revised 21 September 2022; Accepted 5 September 2022

คุณธรรมที่หลากหลายประการ คือ ขรราวาสธรรม ราชวสดีธรรม สาธุนรธรรม ที่ได้กล่าวมาข้างต้น

Keywords: คุณธรรม, ผู้นำ, หลักพุทธธรรม

Abstracts

The virtues of local leaders according to Buddhist principles were found: 1) Leaders are people who are extremely important in leading others to be happy. success in life as well as being a good example for others to follow no matter what caste the leader was born in. with any status, any occupation, whether or not he will hold a position as a leader One thing leaders have demonstrated is that the virtues that are conspicuous are acceptable and that can lead others to success both secularly and spiritually. in various fields to be shown or transmitted to relatives as well as offering to the King to implement The author tries to explain the principles of Buddhism as follows: 1. Secular Dharma is morality for those who live in the house, such as the good behavior of husband and wife towards each other. 2. Royal dharma: morality for government officials to practice in order to progress in their work and to be the principle of upholding in the performance of their duties as well as solving problems. which is a virtue that leaders have taught their children and relatives who will continue to serve in government service Verbal good, that person should not think badly of the person who is welcomed, etc. Therefore, the moral values of the leader in the Buddhist doctrine It can be seen that there must be good leadership qualities and maintain oneself in a variety of virtues, such as secularism, dharma, dharma, and sathunoratham as mentioned above.

Keywords: Moral, Leader, Buddhadhamma

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคเทคโนโลยีแห่งการสื่อสารแบบไร้พรมแดน เป็นการคุกคามทางสื่อออนไลน์ ที่เด็กและเยาวชนกำลังตกเป็นเหยื่อ ที่เห็นเด่นชัดก็คือเกี่ยวข้องกับเรื่องอบายมุขต่างๆ โดยเฉพาะเขตพื้นที่ที่เป็นสังคมเมืองและกำลังขยายวงกว้างไปสู่สังคมชนบท ฉะนั้นความอยู่รอดของประเทศชาติต้องอาศัยองค์ประกอบและปัจจัยหลายๆ ด้านโดยเฉพาะ ปัจจัยด้านการปกครองประเทศและผู้นำทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง บุคคลที่เป็นผู้นำซึ่งเป็นชนชั้นปกครองหรือมนุษยชาติทั่วโลกเห็นว่านอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถในการปกครองแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของผู้นำที่ดี มีคุณธรรมที่สูงกว่าบุคคลทั่วไป เพราะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลความทุกข์ความสุขของประชาชนถ้าหากบุคคลดังกล่าวนี้ขาดคุณธรรมหรือคุณสมบัติของผู้นำที่ดีย่อมนำพาประเทศไปสู่หายนะได้ เหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทำให้คนไทยได้เรียนรู้มีประสบการณ์และเกิดความตระหนักว่า คุณสมบัติของผู้นำคือ คุณธรรม มีความจำเป็นและมีความสำคัญมากจะเห็นได้ว่าจริยธรรมก่อให้เกิดวิกฤตศรัทธาที่มีต่อผู้นำในฐานะต่างๆ ตลอดจนถึงผู้นำของประเทศชาติและส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและเหตุการณ์รุนแรงต่างๆ มากมายและนำไปสู่ความแตกแยกในสังคมอย่างรุนแรงแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ความขัดแย้งไม่ลงรอยของคนในชาติกลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและอื่นๆ เกิดภาวะชะงักงันไม่มีทางออกและก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศชาติ ผู้นำในทุกๆ ระดับจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะนำพาไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ความร่มเย็นเป็นสุขอันเป็นเป้าหมาย ที่พึงประสงค์ของบุคคลและสังคมทั่วไป ส่วนภาวะผู้นำคือการที่ผู้นำ มีจริยธรรม มีความรู้ความสามารถ มีศิลปะในการนำหมู่คณะ ที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อคน ทั้งระดับกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ภาวะผู้นำจึงเป็นคุณสมบัติที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่นับตั้งแต่กำเนิดมานั้นจำเป็นต้องมีผู้ดูแลคุ้มครองแม้เมื่อเติบโตขึ้นมาแล้ว มนุษย์จำเป็นต้องมีผู้นำสั่งสอนและเป็นแบบอย่างให้ดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสม ตลอดจนเมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ก็ยังคงมีผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีความสามารถในการพัฒนาแก้ไขปัญหาและนำไปสู่จุดหมายที่ดีได้ เมื่อเป็นเช่นนี้การมีผู้นำที่ดีนั้น จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยเพลโต (Plato) นักปรัชญาตะวันตกก็ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีที่พึงประสงค์นั้น ควร มีคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของความเป็นนักปราชญ์ เป็นผู้ที่มีความรู้และความยุติธรรมเพียบพร้อม

และโดยธรรมชาติของมนุษย์นั้น มนุษย์ไม่สามารถปกครองตนเองได้ ผู้นำชาวอินเดียและนักต่อสู้ด้วยวิธีอหิงสา ท่านมหาตมะคานธี ได้กล่าวว่า ผู้นำย่อมไร้ประโยชน์เมื่อเขาทำตรงกันข้ามกับหิริโอตัมปะของตนเอง แม้เขาจะอยู่แวดล้อมด้วยผู้คนที่มีความศรัทธาตามถ้าเขาไม่เชื่อมั่นและศรัทธา เขาย่อมจะล่องลอยไปเหมือนเรือที่ไม่มีหางเสือ (พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์, 2542)

หลักพุทธธรรมได้ให้ความสำคัญแก่ผู้นำและภาวะผู้นำในวงกว้าง จะเห็นได้จากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงแก่พุทธบริษัทโดยเฉพาะกษัตริย์และผู้นำชุมชนมีหลักการการเป็นผู้นำเช่นในอัครคัมภีร์ (สุชีวะ ปุณฺณานุกาพ, 2539) พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า มนุษย์แต่งตั้งบุคคลขึ้นเป็นหัวหน้าเพื่อรักษาความเป็นธรรมในสังคม เมื่อมีผู้ประพฤติล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นอันนำไปสู่การประพฤติดิถีอื่น ๆ ตามมา อาทิ การขโมย การฆ่า การพูดเท็จ คนทั้งหลายจึงต้องเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติที่ดีกว่า กล่าวคือเป็นผู้ที่มีจริยธรรมและเป็นผู้มีรูปร่างงามกว่านำดูกว่า นำเลื่อมใสกว่า นำเกรงขามกว่า แล้วขอรับรองให้บุคคลดังกล่าวทำหน้าที่ในการว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ตีเตือนผู้ที่ควรตีเตือนและขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ และคนทั้งหลายจะพร้อมใจกันแบ่งปันอาหารให้บุคคลผู้นั้น ในสังคาลสูตร ก็ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้นำครอบครัวไว้อย่างละเอียด กล่าวถึงหน้าที่ของสามีภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข เพราะครอบครัวคือ พื้นฐานที่สำคัญของสังคมหากครอบครัวแต่ละครอบครัวมีผู้นำที่ดี สังคมก็ย่อมจะดีแน่นอน ในมหาโพธิชาดก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ร่ำรวย เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วได้สละทรัพย์สมบัติจำนวนมากออกบวชเป็นปริพาชกและท่านได้รับความไว้วางใจจากพระเจ้าพรหมทัตให้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาอรรถคดี ซึ่งท่านทำหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมแต่กลับถูกอำมาตย์ผู้พิพากษา 5 คน ที่ชอบรับสินบนใส่ความต่างๆ นานา พระโพธิสัตว์จึงได้แสดงธรรมโปรดพระเจ้าพรหมทัต เตือนพระสติให้ระลึกถึงความเป็นผู้นำที่จะต้องเป็นตัวอย่างอันดีให้แก่ข้าราชการพลเรือนประชาชนที่อยู่ใต้ปกครอง ดังคำกล่าวที่ว่าเมื่อฝูงโคขำมน้ำนั้น หากโคจำฝูงว่าน้ำไม่ตรง ว่าน้ำไปคดเคี้ยว โคทั้งหมดก็ย่อมว่าน้ำไปตรงทาง ผู้ที่เป็นผู้นำนั้นหากไม่ประพฤติธรรมประชาชนก็ย่อมไม่ประพฤติธรรม หากผู้นำประพฤติธรรมประชาชนก็ย่อมประพฤติธรรมตามไปด้วย หากพระราชาประพฤติธรรมบ้านเมืองก็ย่อมอยู่เย็นเป็นสุข ในมหาพุมชาดกได้กล่าวถึง ลักษณะของผู้ปกครองหรือผู้นำไว้ว่า จะต้องมีความเที่ยงธรรมในการตัดสินคดีความผิดความถูกของผู้อื่นด้วยตนเอง หากผู้ที่เป็นใหญ่นั้นไม่พิจารณาให้ดีแล้วสั่งลงโทษเปรียบเสมือนคนตาบอดเดินทางที่ขรุขระ ผู้ที่เป็นใหญ่นั้นจะต้องประพฤติตนเป็น

กลางมีทั้งความอ่อนโยน และความเข้มแข็งในอัตราส่วนที่เหมาะสมไม่เอียงไปข้างใดข้างหนึ่งจนเกินไป จึงจะบริหารบ้านเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ (พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์, 2542)

สิ่งหนึ่งที่เห็นได้อย่างเด่นชัดในการเล่าชาดกของพระพุทธเจ้า คือ ตัวเอกของเรื่องซึ่งส่วนมากคือตัวของพระโพธิสัตว์เองนั้น จะมีลักษณะที่พึงประสงค์อย่างเด่นชัดซึ่งมีความสามารถในการนำตนเองตลอดจนผู้ที่อยู่ใต้ปกครองให้อยู่ในครรลองของจริยธรรมที่ดีเอาชนะใจตนที่จะไม่ทำความชั่ว ตอบไต้เหตุการณต่างๆ จึงนับได้ว่าชาดกเป็นแหล่งความรู้ที่ได้สอนลักษณะต่างๆของบุคคลที่จะเป็นผู้นำที่ดีเอาไว้ไว้อย่างมาก ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำตามหลักพุทธธรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของผู้นำต่อไป

คุณธรรมจริยธรรมของผู้นำที่ปรากฏในหลักพุทธธรรมนั้น มีหลักธรรม สำหรับผู้นำทุกภาคส่วนที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย ฆราวาสธรรม ราชวสดีธรรม และสาธุธรรม จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะของผู้นำที่ปรากฏในหลักธรรมต่างๆ เหล่านี้ จะมีความแตกต่างกัน อาทิ ในฆราวาสธรรมจะเป็นการกล่าวถึงผู้นำประเภทส่วนบุคคลเพราะในหลักธรรมข้อนี้จะเน้นไปถึงตัวบุคคลให้มีจริยธรรมในการครองเรือน มีคุณลักษณะพิเศษส่วนตัวที่ไม่อาจจะมองเห็นแต่ทรงพลังมาก เช่น คุณลักษณะในเรื่องความมุ่งมั่นกระตือรือร้น ความสัตย์ซื่อถือจริยธรรม ยึดมั่นหลักการ ความกล้าหาญและความนอบน้อมถ่อมตน เป็นต้น ส่วนราชวสดีธรรมนั้นจะกล่าวถึงเกี่ยวกับผู้นำประเภทองค์กรหรือสถาบันเพราะในหลักธรรมข้อนี้จะเน้นไปในทางผู้ที่จะมารับราชการและจะต้องเป็นผู้นำที่ดีคอยอยู่ในวังรับใช้พระราช เพราะผู้นำประเภทนั้นนอกจากจะมีจริยธรรมในตัวแล้วยังต้องมีจริยธรรมที่ดีต่อองค์กรหรือสถาบันของตนเองด้วย เนื่องจากผู้นำประเภทดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำจริยธรรมในองค์กรหรือสถาบันไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันจึงเน้นในเรื่องจริยธรรมในองค์กรหรือสถาบันเป็นหลัก และประการสุดท้ายคือ สาธุธรรม จะกล่าวถึง เกี่ยวกับผู้นำประเภทบุคคลทั่วไป เพราะในหลักธรรมข้อนี้จะเน้นไปในทางผู้นำบุคคลทั่วไปที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคม อาทิ มารดา บิดา อาจารย์ บุตรภรรยา มิตร บ่าว สมณพราหมณ์ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ บุคคลทั่วไปพึงมีจริยธรรมในหลักธรรมต่างๆ อาทิ มีความเมตตาต่อกันไม่ทำร้ายร่างกายเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ยึดอาชีพที่สุจริตไม่ลักขโมยฉ้อโกงกัน ไม่ล่วงละเมิดคุ้มครองของผู้อื่น มีความสัตย์ซื่อต่อกันทั้งทางกายและวาจา ยึดหลักความถูกต้องโดยการตั้งสติไม่มัวเมาในอำนาจหน้าที่ เป็นแบบอย่างให้แก่สังคม บุคคลใดก็ตามถ้ายึดหลักจริยธรรมที่กล่าวมาข้างต้น

แล้วบุคคลนั้นก็จะมีแต่ความสุขความเจริญทั้งทางสุขภาพ หน้าที่การงานยิ่งๆขึ้นไป แต่ในทางกลับกันถ้าบุคคลใดไม่ยึดหลักจริยธรรมดังกล่าวแล้ว ชีวิตก็จะประสบแต่ความทุกข์ยากลำบากทั้งทางกายและทั้งทางจิตใจ เป็นต้น ส่วนประโยชน์และคุณค่าที่เกิดขึ้นนั้นมั่งคั่งต่อไปนี้ได้เป็นที่เคารพยำเกรงแก่บุคคลทั่วไปถึงหลักการวางตนต่อสังคม และสามารถควบคุมตนเองได้ทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นต่อหน้าหรือลับหลัง ส่งเสริมให้เป็นบุคคลที่มีความเคารพการตัดสินใจต่อบุคคลผู้อื่นและรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มเพื่อน ตลอดจนได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบในการประพฤติปฏิบัติงานว่าสิ่งไหนเป็นงานหลักสิ่งไหนเป็นงานรอง และสามารถควบคุมตนเองได้ไม่ให้ลุ่มหลงมัวเมาไปทางที่ชั่ว และเป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายส่งเสริมให้ครอบครัวของตนมีแต่ความสุขความเจริญ ได้เป็นที่พอพระราชหฤทัยแด่พระราชา เชื่อพระวงศ์ หัวหน้าอำมาตย์ผู้มียศสูงๆ ตลอดจนผู้ที่รับราชการในวังพระราชาทรงหลาย สามารถควบคุมตนเองให้ตั้งอยู่ในพระพุทธศาสนา คือ ความมีสติการใช้ปัญญาความไม่หวั่นไหวตามโลกธรรม คือ ลาภยศ สรรเสริญ สุข ความไม่เกียจกัน ความไม่เห็นแก่ได้ การไม่มัวเมาในสุรานารี ความเป็นคนอ่อนน้อม ความอดทนไม่โกรธง่าย การพูดจาดี การละอายต่อความชั่ว และการเลี้ยงดูบิดามารดา (คณิน บุญสุวรรณ, 2548) รู้หลักการดำเนินชีวิตทำให้เป็นบุคคลที่มีความขยัน ความซื่อสัตย์ ความยินดีทำงานไม่ว่าเวลาใด ความยึดถือระเบียบ ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความไม่สุร่ยสุร่าย การทำงานให้สำเร็จโดยเร็ว ความมีวินัยและสุภาพอ่อนน้อมในการปฏิบัติงาน มีความรักงานยิ่งกว่าญาติ ความรู้ฐานะอันควรและไม่ควร การไม่ขโมยเงินหลวง และหมั่นตรวจตรางบประมาณอยู่เสมอ ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั้งหลายว่าเป็นบุคคลที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี ได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากกลุ่มสตรีว่าเป็นบุคคลที่มีความรักเดียวใจเดียวไม่ลุ่มหลงในหญิงที่ไม่ใช่ภรรยาของตนหรือหญิงโสเภณี

แนวคิดทฤษฎี

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและความสำคัญคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธธรรมพบว่า บุคคลผู้ที่จะมาเป็นผู้นำนั้นนอกจากจะมีความรู้ความสามารถในการปกครองแล้วสิ่งหนึ่งที่ต้องมีเป็นคุณลักษณะติดตัวนั้นก็คือ คุณธรรมจริยธรรมนั่นเอง (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2537) ดังที่ได้กล่าวตามความที่ศึกษามาตามประเด็นต่อไปนี้

1. ผู้นำโดยทั่วไป คือ จากการศึกษาพบว่า เป็นบุคคลที่มีภาวะลักษณะบุคลิกภาพหน้าตาดีมีความรู้ความสามารถในการปกครองเป็นที่ยอมรับของสังคมสามารถนำพาลูกน้องไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ บุคคลที่เป็นแบบอย่างโดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่านอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ยังต้องเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมทั้งทางโลกและทางธรรม ทางโลกนั้นอาจกล่าวได้ว่าต้องอยู่ในกฎระเบียบข้อบังคับไม่ขาดไม่เกิน ส่วนในทางธรรมนั้น คือ ต้องเป็นบุคคลที่มีศีลธรรมอันดีรวมไปถึงทศพิธราชธรรมคือธรรมอันดีสำหรับนักปกครองหรือผู้นำนั่นเอง

2. ผู้นำในทัศนะพุทธศาสนา กล่าวคือ ผู้เขียนมีความเข้าใจได้ว่าผู้นำในทัศนะพุทธศาสนานั้นจะต้องเป็นแบบพระโพธิสัตว์ เพราะเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระวิรุณบัณฑิตนั้น พระวิรุณบัณฑิตได้แสดงให้เห็นว่า ผู้นำนั้นควรจะประพฤติปฏิบัติเช่นไรผู้ตามจึงจะเชื่อฟังและทำตาม โดยเฉพาะเมื่อครั้งที่พระวิรุณบัณฑิตได้ตัดสินใจฉ้อพินาทระหว่างพระเจ้าธัญชัยโกรพย์กับปุณณกัษีในการเล่นการพนันโยนลูกสะก้าน โดยปุณณกัษีได้เอาตัววิรุณบัณฑิตเข้ามาเป็นค้ำพนันด้วยทำให้พระเจ้าธัญชัยโกรพย์ไม่ยอมเห็นด้วยกับคำของปุณณกัษีจึงเป็นที่มาในการนำตัวพระวิรุณบัณฑิตมาเป็นผู้ตัดสินในครั้งนั้นปรากฏว่าวิรุณบัณฑิตยอมเป็นค้ำพนันให้แก่ปุณณกัษีแสดงให้เห็นถึงความมีสัจจวาจาของวิรุณบัณฑิตนั่นเอง และนอกจากนั้นวิรุณบัณฑิตยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการปกครองลูกๆ หลานๆ เหล่าหมู่ญาติโดยเฉพาะการพร่ำสอนลูกหลานและเหล่าหมู่ญาติให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมและจริยธรรมอันดี จึงนับได้ว่าวิรุณบัณฑิตเป็นบุคคลที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง (วิเชียร วิทยอุดม, 2550)

3. จริยธรรมของผู้นำโดยทั่วไป กล่าวคือ ผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำองค์กร ผู้นำศาสนา ผู้นำสังคม หรือผู้นำประเทศ ผู้นำเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่สังคมให้การยอมรับไม่ว่าจะมาจากทางเลือกตั้งหรือมาจากการแต่งตั้งก็ตาม บุคคลเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นผู้นำโดยปริยาย เมื่อได้มาสู่ตำแหน่งความเป็นผู้นำแล้วสิ่งหนึ่งที่ผู้นำจะต้องประพฤติปฏิบัติตาม นั่นก็คือ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ที่ตนได้เข้าไปดำรงตำแหน่งผู้นำหากไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับที่ได้กำหนดไว้แล้วสิ่งที่จะตามมาคือความล้มเหลวในการปฏิบัติงานไม่สามารถไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้และนอกจากนั้นอาจทำให้ผู้ตามไม่ให้ความยำเกรงไม่ให้ความเคารพในการตัดสินใจของผู้นำ อาจส่งผลให้เกิดความแตกแยกภายในได้ ฉะนั้นจริยธรรมของผู้นำโดยทั่วไป ผู้เขียนจึงเข้าใจได้ว่า คือ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนดต่างๆที่องค์กรหรือสถาบันนั้นๆได้กำหนดขึ้น เพื่อที่จะให้บุคคลที่จะมาเป็นผู้นำได้ประพฤติปฏิบัติตามนั่นเอง (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2540)

4. จริยธรรมของผู้นำในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ผู้นำนอกจากจะประพฤติปฏิบัติ ตามกฎระเบียบข้อบังคับที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น สิ่งหนึ่งที่ผู้นำจะต้องมีเป็นคุณลักษณะเพิ่ม เข้ามาในตัวนั้นก็คือจริยธรรมนั่นเอง จริยธรรมของผู้นำในพระพุทธศาสนา คือ ศีล ทศพิทธราชธรรม จักรดิวัตร สัปปริสธรรม หลักจริยธรรมเหล่านี้ ถ้าผู้นำมีในตัวแล้วมีความ เป็นไปได้สูง ที่องค์กรหรือหน่วยงานสถาบันที่ตนดำรงตำแหน่งอยู่นั้นจะประสบผลสำเร็จตาม ที่ตั้งไว้ และนอกจากนั้นอาจทำให้ตัวผู้นำเองเป็นที่ยำเกรงของลูกน้องและบุคคลทั่วไป แต่ ในทางกลับกัน ถ้าผู้นำไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมหรือไม่มีจริยธรรมเหล่านี้ในตัว การที่ จะนำพาลูกน้องหรือองค์กรของตนไปสู่เป้าหมายที่ตั้ง ไว้คงอาจจะไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้แน่นอน อาจนำพาองค์กรไปสู่ความล้มเหลวก็เป็นไปได้สูง ฉะนั้น จริยธรรมของผู้นำใน พระพุทธศาสนา คือ ศีล ทศพิทธราชธรรม จักรดิวัตร สัปปริสธรรม นั่นเอง

สรุป

จากการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย ฆราวาสธรรม เป็นธรรมที่ว่าด้วยการอยู่ครองเรือนของสามีภรรยา ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อกัน และการประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลอื่น รวมไปถึงการคบหาสมาคมกับนักพรต นักบวช และผู้ ทรงศีล โดยการทำมาหากันน้อมน้อมทุกครา เมื่อได้พบปะในการพูดคุยสนทนาปราศรัย ส่วน ราชสดีธรรม คือ เป็นธรรมที่ข้าราชการจะต้องประพฤติปฏิบัติต่อพระราชา ไม่ว่าจะต่อหน้าหรือ ลับหลัง และเป็นธรรมที่จะต้องควบคุมตนเองอีกด้วยการปฏิบัติงานต่างๆ ไม่ให้ประมาท เลินเล่อจนต้องให้เสียงาน โดยเฉพาะเวลาที่เข้าเฝ้าปรนนิบัติรับใช้งานพระราชา ผู้เป็น ข้าราชการจะต้องควบคุมตนเองให้อยู่ และผู้เป็นข้าราชการจะต้องเห็นความสำคัญของงานเป็น หลักก่อน โดยเฉพาะงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด ผู้เป็นข้าราชการ จะต้องแยกให้ออกว่า งานไหนเป็นงานหลัก งานไหนเป็นงานรอง แล้วลงมือปฏิบัติให้รอบคอบ ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท และที่สำคัญไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับญาติพี่น้องให้มากจนทำให้เสีย งาน และคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำอีกประการหนึ่ง คือ สาธุธรรม เป็นธรรมอันดีสำหรับนร ชนที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยไม่รู้จักมักคั่นกันมาก่อนหรือไม่เคยเห็น หน้ากันมาก่อนก็ว่าได้ ซึ่งเป็นการแสดงความมีน้ำใจของผู้ให้การต้อนรับ โดยไม่คิดหวัง ผลตอบแทนกลับคืนมา โดยเฉพาะผู้ที่ เป็นฝ่ายมาเยือนเมื่อเข้าบ้านให้การต้อนรับโดยการหา ข้าวปลาอาหารให้ที่พักอาศัยเป็นอย่างดีแล้ว ผู้ที่มาอาศัยไม่ควรคิดร้ายทั้งทางกายวาจาและก้ใจ

เช่น การประทุษร้ายทางด้านร่างกายทำให้เขาได้รับบาดเจ็บผู้มาเยือนไม่ควรสมควรทำประการ เช่นว่านี้ และนอกจากนั้นหลังจากกลับบ้านเรือนของตนแล้วไม่ควรเอาไปพูดตินินทาจนทำให้เสียหาย รวมไปถึงไม่ควรคิดร้ายต่อผู้ที่ให้การต้อนรับไม่ว่าจะต่อหน้าหรือลับหลังก็ตาม และนอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว เมื่อมีโอกาสดอแทนบุญคุณบุคคลประเภทเหล่านี้แล้วก็ควรตอบแทนอย่าให้ขาดอย่าให้เกินจนพอดี ให้คิดอยู่เสมอว่าบุคคลประเภทนี้เป็นบุคคลที่มีบุญคุณต่อเรา

คุณธรรมจริยธรรมทั้ง 3 ประการ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นหลักจริยธรรมที่ผู้เขียนได้พบในหลักพุทธธรรมเรื่องวิทูรชาดก เป็นหลักจริยธรรมที่วิทูรบัณฑิตได้พำสอน แก่ภรรยา บุตร ธิดา รวมไปถึงพระราชินี ในครั้งที่วิทูรบัณฑิต จะต้องเดินทางไปกับปุลณกษัตริย์ จึงได้แสดงหลักจริยธรรมเหล่านี้ ให้แก่เหล่าหมู่ญาติและพระราชินีได้สดับรับฟัง ผู้เขียนจึงเข้าใจได้ว่า ผู้ที่จะมาเป็นผู้นำนั้นถ้าหากนำหลักจริยธรรมเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติในการอยู่ครองเรือน ก็น่าจะไปรับใช้พระราชาก็ดีหรือจะไปเป็นผู้นำองค์กรต่างๆก็ดี ผู้เขียนเชื่อได้ว่าความสำเร็จในหน้าที่การงานรวมถึงการบริหารครอบครัว ตลอดจนความเป็นผู้นำ บุคคลเหล่านี้จะพบแต่ความสุขความเจริญอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมของมวลมนุษยชาติเป็นไปโดยความสุขสันติจึงควรให้ผู้นำในทุกๆ องค์กรได้กลับมาสนใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาที่เรียกว่าธรรมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในความเป็นจริงนั้นบุคคลทุกคนย่อมมีโอกาสได้เป็นผู้นำในชีวิตจริงในหลากหลายแง่มุมเพราะบุคคลที่ปรารถนาจะดำรงตนเป็นผู้นำที่พึงประสงค์จะต้องมีการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมและนำคุณธรรมจริยธรรมมาปรับใช้ในชีวิตจริงของตนเอง ดังได้กล่าวมาแล้ว บุคคลนั้นจึงจะเป็นผู้นำที่มีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและชีวิตผู้อื่นตลอดจนสังคมได้อย่างแท้จริง จึงขอเสนอว่า

1. ควรจะมีการจัดอบรมเรื่องจริยธรรมให้แก่ผู้นำภายในองค์กร สถาบัน หน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน อย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง
2. ควรให้มีการจัดการส่งเสริมจัดทำรายงานการวิจัยทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมของผู้นำ โดยรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

3. ควรให้มีการตรวจสอบรายชื่อบุคคลผู้ที่จะมาเป็นผู้นำหรือนักการเมืองก่อนลงรับสมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นผู้ที่ศาสนาของบุคคลนั้นๆ ให้การรับรองว่าเป็นผู้ผ่านการอบรมในเรื่องจริยธรรมแล้ว ตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนา

บรรณานุกรม

- คณิน บุญสุวรรณ. (2548). ปทานุกรมศัพท์รัฐสภาและการเมืองไทย ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: ตาตาพับลิเคชั่น.
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. (2537). ผู้นำการเมือง:แนวทางวิเคราะห์และกรณีศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วัชรินทร์การพิมพ์.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2540). ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์. (2542). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องภาวะผู้นำในชาดก. ใน (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2550). ภาวะผู้นำฉบับก้าวหน้ายุค (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธีระฟิล์มและไซเท็ก.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.